

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Број 6. У Сомбору 15. марта 1880. Год. XII.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 1. и 15. у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школеског листа“ у Сомбор.

КАД ТРЕБА ДЕТЕ ДА ПОЋЕ У ШКОЛУ ?

Од др-а Ђ. М.

Полазење школе код нас је обавезно: прво је питање, што нам се овде намеће: у ком добу ваља почети шаљати децу у школу? у којој су години живота душевне силе тако развијене, да деца могу школу с' успехом да полазе? У опште се држи, да на ово питање имају да одговоре само леџници и да су само они позвани, да га коначно реше. Али имају ли медицинске науке каквог објективног становишта, по ком би ово питање решити могли? Какве су то природне појаве, по којима би леџник могао да изрекне своју дијагнозу, да дете у овој или оној години може са школеком наставом да отпочне?

Неки автори мерили су обим груди и лубање, срањивали су добивене резултате са дужином и тежином тела, други су изучавали развијање мозга и мерили су тежину му у различитом добу, у нади, да ће се овим испитивањем наћи телесна појава, која би обележавала стадијум, у ком је дете толико развијено, да може да почне са озбиљнијом наставом. Но све ово било је бадава, резултати трудних мерења нису никаква наслопа дали. За решење нашег питања нема никаквог соматичког знака нити чина, никакве појаве, која би допустила, да се на основу исте постави једанпут за свагда неборимо правило.

Живот дечији није само проста вегетација, оно не расте тек тако као каква биљка. Зарана почне дете да проговара, у говору напредује брзо, а тим наравно изучава предмете да распознаје, добива појмове о свему, што око себе види и што се око њега збива, уједно запамти мношину речи, добија све јаче самознање о себи и својој околини. Све је ово душеван рад, који је повода дао неком „медицинареком педагогу,“ да се изјасни: „да школа за дете почиње управо од онога маха, кад се одбије од мајчаних прсију.“

Ни у душевном развиту нема дакле ни скока ни момента који би маркисао доба, у ком треба дете да пође у школу, и тако смо упућени на емпиричко поље.

Али овде ваља да признамо, да леџници нису компетентнији од педагога, да реше ово питање. Педагози оснивајући се на своје искуство утврдили су, да је дете по навршеној шестој години за школску наставу способно, и медицинске науке немогу против овога ништа да наведу. Разуме се дакако, ако је дете иначе телесно и душевно потпуно здраво.

У обичном се животу често деца раније почну да настављају, а то им слободу ограничава, мозак им се сухопарним, неразумљивим стварма терети, на није ни чудо, ако су така деца расејана, према настави равнодушна. Овако ђаче у најбољем случају полази школу без успеха. Обично ће ту телесни и душевни развитак да застане, деца ће да изгубе ону чаробну веселу нарав, оно радовање, што им нежне груди подгрејава и у место веселог детета постаће свезналци, стармали, кукавци, који дивни „дечији свет“ не уму више да уживају. Ово су пак омиозни симптоми, који свагда показују, да се у таком детету одгаја пакостан, притворан и завидљив човек, који ће у животу суровом практичком материјализму да служи.

Неки су још и различите болести наводили, које из преране школске наставе постају. Ово су сигурно у заносу претеривања чинили, јер у моменту хладнокрвног расуђивања није могуће овако што тврдити, што нема никаквог научног основа. Неможе се доказати ни за једну болест, да се из преране школске посете породила, била она акутна или хронична.

Сувише рано настављање врши се чешће у приватним, породичним круговима, него у јавној школи. Ако се ово чини више у виду игре, на лак начин, који не терети, онда се може допустити, пошто никакве шкољиве посљедице не може да има. Често се ове преране поуке лаћају само тога ради, да дете одмах у виши разред ступи, но учитељ има не само право, већ и дужност, да свако млађе дете, које дакле није навршило барем шесту годину, одбије, оно, које је шесту годину навршило, у први — најнижи разред — да прими, по навршеној седмој у други и т. д. Јавна школа не треба да буде више место игре, у њој се почиње већ у позитивном знању да наставља, у њој се разум пегује и предуготовљава за вишу науку или за обичан живот.

Исто се то може рећи и за све оне заводе, који млађу децу од 2. до 5. године за школу предуготовљавају. У ова-

WWW.UNIBSRS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

кове заводе шиљу се већином деца, која код куће немају довољног надзора, било што су или родитељи у свом позиву ил' занату цео дан ван куће или баш код куће заузети, те не могу на децу да пазе. Овакови заводи примају дакле надзор и пажњу над децом, занимају их пријатним играма, које дух облагорађавају, тело сходно вежбају и децу на рад привикавају, па стога треба да имају довољно и простора, велику банту и пространо песком посуто место за игру и т. д. Против овако удешених завода не може се ништа рећи, и ако још под довољним санитарским надзором стоје, могу се слободно препоручити. Али ово је на жалост ретко; понајвише се тамо надмећу, да деца што науче, да родитељи успех виде и тако децу терете не појмљивим стварима, које могу горе наведене посљедице да имају. Оваки заводи дакле, који имају читав наставни план, у којима се редовно учи читање, писање, рачун, веронаука и т. д. или што је исто тако зло какав стран језик (маџарски, немачки и др.) нису ни од какве користи, него баш од штете, те родитељи треба да их се клоне. Особито би у овом последњем погледу и са нашег — лечничког — гледишта нагласили, да прва стварна настава мора бити у језику, који је дете научило од своје мајке. Матерњи језик једини је кадар, да дете уведе како треба у свет познања.

ВЕЖБАЊЕ СЛУХА И ГОВОРА.

(Као припрема за читање.)

II.

Пошто учитељ децу упозна са свима самогласима прелази се на познавање сугласа, и то најпре оних, који имају нешто јаснога гласа. По реду нашег буквара на првом месту је познавање сугласа *p*. То бива овако: учитељ покаже своју руку и пита децу: шта је ово? (рука) Колико има слогова у речи „рука“? (Два) Које је први слог? (Ру) Ја ћу га растворити на гласове овако: *p' y*. Које је први глас? (*p*) Други? (*y*) Спојте! (*py*) Растворите! (*p-y*) Које је први глас? (*p*) Други! (*y*) Који се боље чује? (*y*). Погледајте у књигу, шта је на првом листу оздо нацртано? (ружа) Раставите реч „ружа“ на слокове! (*py-жа*). Први слог „ру“ ја ћу растворити на гласове, ево овако:

р' у. — Саставите сада ви гласове р' у' у слог! (ру). Растворите их на гласове! (р' у). Саставите их опет! (ру). Метите први глас напред, а други патраг (ур). Погодите још коју реч која се почиње са р (руно, ри-ба, ре-ка). Које је ту први глас? (р') и т. д. Погодите још коју реч, што се почиње са р',—(рода, руда, рада, река, реља, репа, ришида.) У књизи имате још једну слику, које се име свршuje са гласом р (жир) Ја ћу реч ту раставити на гласове ево овако: ж' и' р. Шта сте чули после „жи„ (-р). — То је дакле један глас „р.“ — За глас з учитељ покаже руком на зид, и пита: шта је ово? (зид). Колико ту има слогова? (Један) Колико слогова има у речи: зи-до-ви. „Који је први слог? (зи). Слог зи раставити се може на гласове ево овако: „з' и.“ Дед и ви раставите слог „зи“ на гласове? (з' и'). Саставите гласове „з' и“ у слог (зи). Које је први глас у слогу „зи“? (з'); које је други глас? (и). Које је самоглас у слогу „зи“? (и). Шта се испред „и“ чује (з'). Ставите самоглас „и“ пред з' (из.)

Слика „змија“ ни је згодно овде узета, него би ваљало у место ње да је „зо-ва.“—а речи, из којих се први слогови на гласове овде растварати могу, најзгодније су: *зи-да-ри, зи-ма, зу-би, за-тра-да, зе-ље, зо-ља.* Пошто се код сваке ове речи предузме сав онај посао, што и код гласа „р“ и деца познаду глас з', тек онда се може узети и реч змија, злато и т. д. али ове ће само учитељ растављати на гласове, а за децу је то у почетку врло тешко. Напоследку показавши слику „кукуруз“, и упутивши децу да раставе ту реч на слокове, учитељ ће последњи слог растварити на гласове (р' у' з) и пажљивима учинити децу на глас, који долази иза гласа „у“ а то је глас „з.“ Приметити ваља, да код првих пет сугласа свагда учитељ најпре сам раствара први слог на гласове, па онда захтева од ученика да и они тај слог растварају на гласове и састављају гласове у слог, а код осталих сугласа за-

хтева одмах да деца сама растављају задати слог на гласове а ове опет да спајају у слог.

У којој се речи изван првог слога налазе такви гласови, које су деца већ дотле учили познати, ту се захтева да и те слокове деца на гласове растварају. Тако ће мало по мало у стању бити деца све лакше речи на гласове растварати, и растављене гласове у слокове и у речи спајати.

У почетку узимају се за растварање речи од два или више слокова, и то такове, у којима се само по један суглас налази; тек доцније, кад се деца већ у растварању најпростијих слокова на гласове извежбају, могу се мало по мало за растварање употребити једносложне речи од више гласова, у којима има више сугласника, али таквих, које деца већ познају, а такође и вишесложне речи, у којима се у појединим слоковима по два сугласа налазе.

За распознавање гласа „ж“ узима се *жаба*, *жи-то*, *же-га*, *жу-ље-ви*,—затим *иуж*, *пож*, *раж*,—*ру-жа*; *ружо*, и т. д. За глас „л“ најгодније су речи: *ла-ла*, *ле-ла*, *лу-ла*, које се целе већ овде растворити могу на гласове, а тек затим нека дођу речи: *ли-шке*, *ли-стови*, *ла-ста*, *ле-то*, *ло-тре*, и на последку *карафил* и т. д.

За глас „г“ најгодније су речи за растварање: *гу-сле*,—*гу-ња*, *го-ра*, *го-сти*, *го-са*, *гуска*, *го*, *ги-га*, *ги-ца*, *га-ја*, *ги-ба-ница*, *ге-ге*, *гар*, *гу-ша*, *го-га* — а речи *игур*, *друк*, *рог*, само учитељ раствара на гласове и пажљиви-ма чини децу на последњи глас, што иза самогласа долази.

За распознавање гласа „в“ уз „венац“ најгодније су речи; *во*, *ва-тра*, *во-да*, *ви-но*, *ве-ра*, *ве-ља*, *ву-ко*, *ву-ци*, *ве-вери-ца*; *о-ло-во*, *со-чи-во*, *му-ва*, *тра-ва*, *са-ва*; а затим *кров*, *шав*, *сав*, *лов*, *ва-лов*.

За распознавање гласа „б“ најгодније су речи: *бу-ре*, *ба-ба*, *бе-ба*, *бо-ца*, *бо-ро-ви*, *ри-ба*, *ба-чва*, *бо-жић*.

www.srblika.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

со-ба, не-бо, та-ра-ба, тор-ба; затим: зум-бул, зу-бун, —
бра-ва, ре-бро. — Напоследку го-люб, по-руб, роб.

За познавање гласа „д“ уместо „дрво“ ваља узети за растварање најпре речи: дуд, ду-до-ви, дед, де-да, да-да, до-да, де-те, ди-ња, Да-ни-ца, дан, Ду-шан, Дра-га, дру-га, ру-да, рода, па тек онда се може употребити реч: др-во и напоследку лед, мед, ред, род, луд, лад, које ће речи мало по мало и деца моћи сама већ растављати. Напротив „пруд“ је врло тешка реч за растварање на гласове, особито овде у почетку.

За распознавање гласа „м“ узети ваља први слог од речи ма-чка, ма-че, ми-ше-ви, мо-љав, и речи ма-ра, ме-ра, му-ва, мо-ба, ми-ла, ма-ма, ми-ма, ма-ра-ма, а у речима ја-рам, чам, јечам, сом, дом, дим, изнаћи ваља тај глас на свршетку.

Глас „н“ упознати ваља у првом, односно последњем слогу од речи: но-га, но-же-ви, ни-ка, не-га, се-но, сеја, ју-не, ла-не, ра-на, затим у речима нож, нос, низ, нуз, дан, сан, та-ван, ја-бан.

За распознавање гласа „љ“ згодна су прва два слога од речи љу-ља-чка затим први слог у речи: љага, и речи: по-ље, у-ље, зе-ље, би-ље, бо-ља, со-ља, љу-љ, маљ, че-шаљ, ва-траљ, краљ, чкаљ, хмељ.

За глас „њ“ употребити ваља први слог у речи њу-шка, нива, књи-га, и последњи у речима њу-ња, му-ња, стру-ња, шње, јак-ње, сте-ње, ка-ме-ње, ле-њо, као и речи: коњ, цањ, гањ, о-гањ, ти-гањ, ра-жањ.

Глас „ђ“ изнаћи ваља у првом слогу од речи ђерам и у речима ђура, ђурђево, ђурађ, ђока, ђаци, ђак, ђаче, ђон, ђерђев, ђубре. — Затим на крају речи у речима туђ, слуђ.

В.

У Р Е Д Б А

ва мировину срп. нар. учитеља и потпору њихових удовица и сирота.
(Свршетак.)

§. 33. Ако која општина даје својим учитељима већу мировину, то је не може због ове уредбе смањити.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB

§. 34. Све горе означене учитељске уплате имају се од учитељске плате у дотичној каси, из које се ови плаћају, задржати, на заједно с уплатама општинским или патронским у управи срп. нар. фондова свако по године шиљати.

§. 35. Све гореозначене уплате учитеља и учитељица или неиздате рате од мировина и потпора остају по смрти дотичних својином овога фонда, и нико други нема права на то.

§. 36. Стари учитељски пензиони фонд, који је пренешен из Пенште у Карловце и којим сад рукује управа срп. нар. фондова има се одмах по наступљењу ове уредбе у живот пренети у овај фонд. Исто тако има се овамо пренети и фонд за учитељске удовице и сироте, којим сад рукује правосл. сомборска општина. Тако се имају овамо пренети и сви поклони и оставине на учитељске пензије, што код појединих општина стоје, ако неће општине те да својим учитељима саме осигурају мировину већу од ове уредбом осигуране.

§. 37. Припомоћ, што ће се по одлуци сабора овом фонду ако устреба давати из српских народних фондова, неће смеи више износити него прве три године по 2000 фор. а. вр. за даље 3 године по 3000 фор. а. вр. а за све даље године највише по 4000 фор. а. вр.

§. 38. Фондом овим руковаће управа српских народних фондова под истим условима и одговорности као и с другим народним фондовима, и даваће сваке године јаван извештај о стању његовом заједно с именима оних који од и кад и колику мировину или потпору вуку.

§. 39. Учитељима који сад примају мировину из других фондова или каса, дужни су исти фондови и касе и у будуће ту мировину давати.

§. 40. Уредба ова ступа у живот чим добије потврду од народног сабора.

ПРИРОДНЕ НАУКЕ.

О наслетству и расту телесних и душевних особина.

(Свршетак.)

Има научењака, који су саставили листине да би дошли до извесних резултата о наслетству душевних особина. Међу нама је један од најглавнијих Енглез Галтон, који је саставио статистичке листине од енглеских и других државника од године 1660. па до год. 1870. и ево из њих да нешто наведемо, наравно без тврђења, да је то све неоспориво, јер кад узмемо два

детета с једнаким склоностима и дарима, али једно се роди у сиротињи и на селу, а друго у богатству и у вароши, то су тако неједнаки изгледи, да обоје дође до чувености, да не може бити јаче пошто у оног очино и материно упућивање и боље васпитање и учење од малена и згодније околности особито у вароши са школама развитак оних душевних дарова несразмерно олакша, а у онога што се роди у сиротињи и на селу несразмерно отежа.

У оним листинама наведене су моралне особине од неких владалачких породица, по којима се види, како на пр. бурбонска породица није више за владу данашњом државом, јер су оне особине само за владаре прошлога века биле; и наводи се љубав к наукама и вештинама у Вителсбаху, баварске краљевске породице; и наводи се за Хохенцолере, пруску владарску породицу, који створише Пруску великом и славном, јер у тој породици изађе за кратко време више славних владалаца и организатора него осим руске у којој владалачкој породици, на којој се особито хвали онај највећи владалачки дар, умети увек правог човека ставити на право место.

Еда ли ова наслетства више иду по оцу, ил више по матери, о томе су мњења различна. Небројне примере може сваки видети, како синови изађу на матер, а ћери на оца, не само телесно, него и душевно, и како праве унуке оцу роде ћери, а прави унуци матери од синова изађу: ал исто толико примера има и противно. Арапи при извођењу племенитих коња полажу већу важност на мушку страну. Галтон доказује својим листинама да изузевши висину тела, која иде по матери, остало наслетство у 100 пута прелази 70 пута по оцу, а само 30 пута по матери. За узрок томе наводи, да се даровите жене ређе удају, јер својим умним надмоћијем и превиде мушки те женске и неударне су овима за жене, и другче остају без порода. Па онда, многа даровита жена, живећи скровито у својем домаћем кругу не изађе на глас, па и стога је онако мало $\%$ од наслетства по матери.

Врло је знаменит и онај навод Галтонов, да за то остаје попова много удоваца, што женећи се траже најсмерније девојке, а за ове зна се, да су и најслабуњивије, ако пису већ и очевидно болешљиве, јер прекомерна смерност никада није знак потпунога здравља.

У осталом највећи таленти стоје како пореклом тако и потомством обично самци, тако, да је чисто изашао страх бити син великог талента. За ово се зна још од прастарих времена

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

по оној речи: *Heroum filii noxae, amentes Hippocratis*. Шекспир, Милтон, Молијер, Русо, Данте, Макијавел, Шилер, Гете, нити имаху чувених родитеља ни чувених синова. Ових примера има пуно. О талентима само то стоји, да не беху деца од глупих родитеља. А што нема сваки сл. муж и сина славна, као оно Давид Соломона и Филип Александра и Немања Саву, узрок је и то, што не изађу деца сва на оца, него осим матере чак на деда, цар Душан на Милутина, и има те изађе чак на прадеда. Најпосле не може ни бити много примера од ових атавизама, јер ту треба многе прилике да се стеку. Сви примери из наше историје још нису покушљени, а примери из туђе историје неће занимати, зато ћу само имена навести, па ко хоће може животописе читати у сваком већем конверзационом лексикону. Тако су на пример астрономи Касини и Хершлови, хемичари Сосири, сликари Холбајни, музичари Бах-ови, државници Пит-ови, индечери Бринел-и и други.

Толико о наслетствима појединих људи а тако иде и наслетство народа и целога рода љуцког, и тим раст телесних и душевних особина. Сваки мора признати, да свако потоње колело љуцко наслеђује сва знања и вештине од предака; а што неки не признаје, да и особе (индивидуе) наслеђују све веће умне моћи и веле: како се не да тело човека извући, истећи, да буде за аршин дуже, тако ни душа и ум: то је врло погрешно и ми на супрот велимо: као год што се да извести и велики сој пасмина у стоке, тако се да извести и велики сој ил род у људи; нека се само највиши момци жене највишим девојкама, па ми смо уверени, да би овим већ за неколико колена средња висина у људи знатно већа изашла, него што је данас. А што је можно у погледу особина телесних, исто је то можно и у погледу особина душевних. Истина ми верујемо, да су на почетку била сва племена љуцка једнако одарена, а што се данас не могу ни из далека мерити знањима и наукама дивљачка и црњачка деца с децом белих и образованих народа, то до других околности стоји; али кад би се кроз више колена све најбистроумнији црнци женили све најбистроумнијим црницама, и од њихове деце женили се и удавали само најбистроумнији, а другима не дало, да народа множе, то смо уверени, да би се умност у њих за кратко време јако дигла. А тај се процес свршује по целом свету сам од себе. Свуда има онај, који је умом и науком претежнији много више изгледа, да пре оснује породицу, него туши и глупи, те тако се у тишини само од себе

истребљују глушици и нестаје их, а множе се паметнији, који све већма поткопавају, сваљују и осиромашују глупце.

Из тога се види, да доиста расте снага умна у целом љутству. Хоће ли и наша српска породица бити од оних умнијих, која ће се умети одржати и напред ићи, или ће бити од оних глупих, која ће подлећи, то ће од нас зависити, колико будемо то на уму имали.

Но како све на овом свету има своје границе, то ће и та умност љуцка расти док не дође до висине, преко које неће моћи даље; ал где је та висина, ко ће то да зна, коли би могао већ сада да одреди колико ли ће бити, када ли ће доћи, да буду сви једно, да не буде више Јеврејина ни Грка, нит роба ни господара, и што даље вели св. апостол о нашљетству духовном (Галатима 3 и Коринћанима 12,) ко ли ће то да зна, када тек сада отварамо очи, да погледамо у висину.

Шта учитељи из овога за своју струку црпсти имају, није нужно наводити.

* *

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Школе у Шајкашкој.) Априла месеца 1878. г. кр. школски подиншпектор жупаније бачке и солгабирови шајкашки са „школским штатутом за бив. угарску војену границу од 1877.“ покомуналише све школе у Шајкашкој осим једне у Госпођинци, коју је срп. православна црквена општина 1872. год. отворила, здање школско за своје новце купила и која и сада учитеља из својих прихода плаћа. Дотле беше у Шајкашкој у 14 општина 20 школа са 25 учитеља, и то: У Тителу 2, у Локу 1, у Вилову 1, у Гардиновци 1, у Долњем-Ковилу 1, у Каћу 2, у Госпођинци 3, у Надаљу 2, у Чуругу 3, у Жабљу 2, у Ђурђеви 2, у Сентивану 2, у Мошорину 2. Ако је игде по „Уредби школској од 1872.“ по протопонијатима срески учитељски збор устројен био, то је у Шајкашком протопонијату не само по имену, него и стварно постојао, редовно се састајао и по могућству делао. Сада, одкако су у Шајкашкој бивше вероисповедне српске школе у комуналне претворене, порастао је број школа односно учитеља овако: у Жабљу 1 женска школа, у Чуругу 2 предградске и у Ђурђеви 1 женска школа. Учитеља са комуналним декретом има сада 7, и то у Гардиновци, Локу, Надаљу и Жабљу по 1, а у Ђурђеви и Чуругу по 2. Од 25 учитеља у Шајкашкој њих 17 свршило је приправн. школу у Сомбору, остали су приправници бивше панчевачке препарандије и 1 митровачке, али и ови су по „Уред-

би за срп. нар. школе 1872.“ год. 1874. у Сомборској учитељској школи положили испит о учитељској способности. Може се рећи, да у Шајкашкој број школа, односно учитеља сасвим одговара броју деце за школу способне, тешко да је напредније и у самој престоници Будим-Пешти. Док ово писасмо, дознасмо, да је наредба од кр. угар. министра просвете преко шк. надзорништва на школске месне одборе и учитеље приспела, по којој морају и на даље сви комунални учитељи школску децу у цркву водити, дужност певца у цркви вршити, ученике појању црквеном и читању апостола учити. Ова је наредба решење на питања неких учитеља и тужбе неких свештеника о том, ко да катихисис и црквенословенски језик предаје. По себи се разуме, да се општине радују овом тако рећи устуку од комуналног штатута, који вели, да се дотичне црквене власти и општине имају саме за веронауку старати, а учитељима свима неможе опет бити све једно, јер су све црквене општине у Тителском срезу учитељима за појање по 60 ф. годишње одредиле а неке и у Жабаљском срезу. (Надамо се од увиђавности наших црквено-школских општина у Шајкашкој, да ће и на даље оставити тај доплатак од 60 ф. својим учитељима. У.)

(Списке основне школе у Панчеву) такођер су усељд штатута за бив. уг. војену границу покомунаљене. Само 3. и 4. р. средњоварошке женске школе осташе вероисповедни; исти се издржавају из благајнице црквене општине. Школе се ове раздељују у средњо-, горњо- и доњоварошке. Свака има свог засебног управљајућег учитеља, а она два вероисповедна разреда стоје под управом више женске школе. Средња- и горњоварошка школа имају по 4 разреда, а доњоварошка 3; у средњоварошкој школи сваки је разред за себе како за мушку тако и за женску децу, у горњо- и доњоварошкој школи деца су помешана, а 3. и 4. разр. у првој као и 2. и 3. удругој спојени су уједно. Средњоварошку школу полазе ове године 193 м. и 177 ж. деце, горњоварошку 89 м. и 87 ж. деце, а доњоварошку 33 м. и 42 ж. деце. Свега дакле полази школу 621 дете (315 м. и 306 ж.) Сву ту децу уче 12 учитеља и 1 учитељица (од учитеља су два вероисповедна, а од комуналних 3 управљајућа). Како број ученика одн. ученица у 7 разреда износи 50 и преко 50 (у спојеном 3. и 4. горњоварошком чак 73), а у 3 близу 50, то је јасно, да је број учитељских снага за толику децу довољан.

(Из *Сарајева*) смо добили допис, у ком се описује жа-

лосно стање тамошњих српских школа. Школски одбор неће да набави ни најнужније ствари за школу, нема никаквих учила, никакве књижице, па ни икона светитеља не краси школе у Сарајеву. У школама се не учи ни српска повесница. Па и сами персонални одношаји учитеља одн. учитељица нису какви треба да су. Како су Сарајлије по њиховој љубави према просвети познати у целом српском народу, то се уздржавамо од репродукције целога дописа (који нам је дошао од уважене особе), а очекујемо од свести сарајевских Срба, да ће настојати, да се споменуте мање што скорије уклоне.

(Школе у хрв. слав. крајини.) Закон од 10. фебр. 1880. о некојим променама крајинског школског закона добио је превишњу потврду. По истом припада право наименовања учитеља у комуналним школама по градовима и селима, њихово премештање и умировљење као и отпуст из службе главном заповедништву у Загребу. Учитељи се именују на основу предлога градског или месног школског већа, које се има и у случајевима премештања, умировљења и одпуштања саслушати. Пет процената свију учитеља и учитељица у хрв. слав. крајини добијају плату од 500 ф., 15^о. добијају 450 ф., 20^о. добијају 400 ф. а остали 350 ф. Подучитељи и помоћни учитељи добијају 60^о. најмање плате. Ако нема стана у нарави, добија учитељ 100 ф., подучитељ и помоћни учитељ 60 ф. станарине. Петогодишњи доплатци повишују се по новој плати. Равнајући учитељ или учитељица добијају на четворо-разредним школама функционални доплатак од 100 ф., на троразредним од 50 ф. на годину. Сав трошак на школске потребе подмирује се за све сеоске општине заједничким школским наметом од 20^о. ординарија и изванредног приреза изравних пореза, а за градове као и досад из прихода градских општина. Овај закон ступа у крест 1. јан. 1881.

(У женском учитељшћу у Дубровнику) беше два наставна језика: српски (хрватски) и талијански. Тај утравизам укинут је, како се „Hrv. učitelju“ јавља, министарском наредбом од јан. о. г. у корист српског језика.

(Школски музеј) основаће се о трошку владе у Брислу у Белгији. Састојаће се из два одељења: у првом ће изложити влада домаће предмете и ствари, које јој пошљу друге владе. У другом одељењу биће смештени предмети приватних учесника и појединих завода.

(Школски одбор у Бурђву) изабрао је тамошњег учитеља г- Ј. Ајдуковића за управитеља месних школа. („Родољуб.“

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

12. *Zorna obuka*. Priredio *Milan Kobali*, učitelj kr. mužke vježbaonice u Zagrebu i pravi član hrv. pedagogijsko-književnoga sбора. Zagreb. Naklada hrv. pedagogijsko-književnoga sбора 1879. 8° 237. Цена 1 ф. 40 н.

Ово дело је шеста књига књижнице за учитеље, што је издаје хрватски педагогичко-књижевни збор у Загребу. Из скромнога почетка развило се ово друштво неуморном ревности неколицине његових чланова и моћном потпором обеју земаљских влада у припознат педагошки центрум, који данас раепростире по целој земљи свој благодетни рад с најлешним успехом. Исто друштво издаје ваљано уређивани педагошки часопис „*Napredak*,” који 3 пута на месец излази. Да празнине у педагошкој литератури испуни, датило се оно још издавања књижнице за учитеље и књижнице за младеж. Осим дела, које приказујемо и којег наслов значи исто што у српском очигледна настава, изађоше од књижнице за учитеље још и ове важније књиге: Коменекога дидактика, „заблуде узгоја“ од Мијата Стојановића, „Кратко искуствено душесловје“ (изашло већ и у 2. издању) од Басаричка, „Школска дијететика“ од Кленке-а, и „Штатистика народнога школства у Далмацији, Хрватској и Славонији,” а баш сада се штампна педагогија од Басаричка.

Што рекосмо о г. Милетићу (бр. 4.) као српском учитељу, то у пуној мери вреди и за г. Кобали-ја као хрватског учитеља. Он је управо урес загребачког учитељства. Рецензент је имао пре неколико година прилике, да присуствује раду г. Кобали-ја у његовој школи и мора исповедити, да је изнео из ње најлешни утисак. Цео рад његов зрцали се у овој књизи, што нам је пружа, па ако и овде не одобравамо превелику опширност, то инак разноврстност предмета чини, да задржи до краја заслужени интерес за практичког учитеља. Да ли очигледна настава треба да буде самосталан предмет, о том су мњења међу педагозима подељена. Од новијих немачких педагога противни су томе Грефе, Вурст, Дистервег, па и Кер, који вели, да сва настава треба да буде очигледна, те не треба засебне очигледне наставе. Али не мање познати педагози као што су Рихтер и Дитес одлучно су за очигледну наставу као самосталан предмет. Уз последње пристаје и г. Кобали. Пишући своју књигу за школу, држао се он строго реда, који је означен новом хрватском „почетницом“ и „букваром“ за комуналне српске школе у Троједници. Уз поједина вежбања додао је пуно опомена, пра-

вила, пословица, загонетака и приповедака, да учитељ по својој вољи избере од њих оне, које му се највећма допадају. За сва вежбања изабрао је као што је најнаравније за очигледну наставу форму дијалога.

Што би имали овом делу да замеримо, то није управо мана самог г. Кобали-ја, него већине хрватских, и међу тима наиме школских писаца. Мислимо ту необуздану тежњу, да се за сваку страну реч и у нашем језику постави израз. Тада цвета ковање речи, већином без обзира на дух нашег језика, просто на немачку. Жао нам је, да се г. Кобали, који иначе има пуно лепих народних имена, није знао у том погледу да умери. Он учи децу, шта је „скорупњак, кавенка, чајник“ и т. д., каже да се онај ормар, у који се спремају златне и сребрне ствари, зове „драгуљник.“ Не верујемо да ће наћи основа у народу и за израз „hljebas kruha.“ Канарина му је „kanarina“, јамачно што се у немачком каже „der Kanarienvogel“ али није мислио, да је у нас птица женскога рода. Има и опште примљених наших израза, за које г. писац поставља друге, као што н. пр. по њему човек има „чељуст.“ То је најзгоднији и најсигурнији пут, да се исквари наш лепи језик, јер деца ће примити те изразе и поцеће многе од њих и у живог. Особито учитељи, који су иначе ваљани, могу на том пољу силна квара да учине, њихов уплив на децу је неограничен, као што нам је баш за г. Кобали-ја познато, да деца највећом љубави око њега лебде. Зато нека је учитељима увек на уму, да треба да чувају језик од накарада и израза, сасвим противних организму нашег језика!*) Многи, који то чине, позивају се до душе на мнимо сиромаштво нашег језика у техничким изразима. Све кад би тако било, и онда не би смели језик да ружимо речима, које се одмах издају, да нису наше. То је исто као и сирота жена која хоће да се такмичи са богатим другима, па се натовари фаличним накитом; многом ће то импоновати, али зналац ће је предуерести само подмехом!

Налази се и неколико места, која би требало изменути у другом издању. Тако не стоји, да кукци немају крви, јер бео сок, који се спомиње, није ништа друго него крв. Злато и сребро није по себи тврдо; њихова је мекост баш главан узрок, да се легирају. Није ни „осао“ одређен добро, кад се каже, да је то сасвим тврдо жељезо. Сам г. Кобали побија то одмах, кад

*) Таке изразе, што их г. рецензент праведно осуђује, прихватише на жалост већ и многи наши учитељи, особито у Срему. Приликом претплављања на лист имали смо доста прилике, да се о том уверимо. У.

вели, да су и пера од „osali.“ Али прелазећ' таке ситнице мора се рећи, да је цело дело великом помњом израђено и да издаје извезбаног методичара.

Г. Кобали написао је управо само други, практички део, а теоријски део написали су гг. Стјепан Басаричек и Људевит Модец, равнатељ кр. препарандија у Загребу. Од првог је „Ројам і постанак зора,“ и „Ројам і сврха зорне обуре“ (с. 9—18), а од другог „Ровіест зорне обуре“ и „Методика зорне обуре“ (с. 18—43). Велеуваженом г. Модецу приметили би, да српска литература има и осим чланка Милорада Шапчанина, којег он спомиње, још више других дела о очигледној настави. Овде ћемо само да наведемо „Упутство за буквар“ од др-а Натошевића (у Бечу); цела прва половина тог дела посвећена је очигледној настави. Даље је и Н. Ђ. Вукићевић написао „Упутство за предавање буквара у свези с' очигледном наставом“ (у Београду). А и од С. В. Поповића има „Упутство за вежбање у мишљењу и говору“ (у Будиму). М. Петровић.

Р А З Н О.

(Илија Коларац,) неумрли добротвор српскога народа, оставио је тестаментално преко 60,000 дуката на оснивање српског свеучилишта и на помагање књижевности српске. Ко је познавао диван патриотизам покојника знаће да му је била последња утеха у задовољству, што је могао свом народу да учини толико добра. Али рођаци подигосе против тог тестаменталног царниці и суд вароши Београда поништио је 11. фебр. последњу вољу великог народног добротвора. Ствар ова долази још пред два суда и може се мислити, с' каквом зебњом ишчекује српски народ њихове одлуке.

(Против исовања.) Земаљска влада у Хрватској издала је ову наредбу: „Опажа се, да од неког времена не само људи одрасли него и сама деца на јавним местима безобзирно често уз најиндиферентнији говор изричу најгрдније клетве, кунећ' Бога, свеца, гроб, крст и т. д. Све власти имају свету дужност, да свима могућим сретствима настоје о том, да се искорењује тај обичај, који свакога разумна човека ружи, а и сав народ срамоти. С тога се позивају сва поглаварства и учитељи народних школа, да на тај појав особито пазе, младеж школеку о ругоби онакових клетава сваком приликом подуче и сваки случај, на који би или сами наишли, или би им се од других пријавио, највећом строгашћу казне.“ — Наредбу ову поздравиле радосно сви добри људи.

(Бел. Високопросвећенство госп. епископ вршачки Емилијан Кетелац) претплатио се на 3 прим. Ш. Л., од којих 2 за учитеље у Краљевцу и Крушчици.

(У Бечкереку) су приликом обнове црквено-школске општине изабрани у исту сви месни учитељи.

Н Е К Р О Л О Г.

8. фебр. преминуо је у Петрограду у 68. год. живота *Исмаил Иванович Срезневски*, професор на петроградском свеучилишту. Исти је спадао међу најбоље руске научењаке и важио је као ауторитет на пољу историјско-филолошком. Био је велики пријатељ славенске узајмности. — Из Вршца добисмо тужну вест, да се 3. марта у вечност преселио честити тамошњи умировљени учитељ *Силеон Вакић*. Покојник је рођен у Бечеју 1817. г. и свршио је са отличним успехом српску учитељску школу у Сомбору 1833%. Као учитељ служио је једнако у Вршцу и после четрдесетогодишње службе стављен је у заслужени мир. Он се свагда отликовао као један од најревностијих и најваљанијих учитеља, као слављени црквени појац, као изврстан зналац црквенога обреда, као ревностан скупитељ претплатника на све српске књиге и листове, као побожан Христијанин, веран супруг, чедољубиви отац, добар пријатељ и поштен човек. Роду српском васпитао је он и оставио после себе три одрасна сина, сва три испитана учитеља, од којих је најстарији сада свештеник и катихета у Белој Цркви, средњи учитељ у Пешти, а најмлађи професор учитељске школе у Карловцу. У Вршцу сав средовечни и млађи нараштај поштује покојника као свог учитеља. Вечна нека је успомена врлоном старини учитељу међу учитељима и у народу српском. На њега нека се угледа млађи нараштај српских народних учитеља! — Српски учитељски збор у С. Бечеју јавља, да се 29. фебр. у вечност преселио најстарији тамошњи учитељ *Ђорђе Петровић*. Покојник је био родом из Сегедина, где је свршио гимназију и философију, а за тим у Сомбору 1843. и 1844. с' врло добрим успехом педагошке науке и од тог доба служио је као ваљан учитељ народу сум тачно, верно и савесно пуних 36 година. Преставио се у 58. години живота. Нека му је вечна успомена. — 2. марта преставила се у 16. години живота код своје куће у Сомбору *Јелена Сремчевића*, најревностија ученица III. разреда приправничког завода.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Збегу, предграђу сент-андрејском. Плата је 300 ф., 4 хв. дрва, 2 ланца земље и слободан стан. Рок до 1. маја. Молбенице се шаљу школском одбору српско-православне општине у Сент-Андреју.

— Тражи се учитељ у Рудни. Плата је 320 ф., 25 ф. као перовођа цркв. општине, од погребга 50 н., 4 1/2 ланца земље, слободан стан и сламе колико треба. Комплетовати могу само они, који су у Сомбору препарицију свршили. Буде ли учитељ добар, повисике му се плата. Рок до благовести. Молбенице се шаљу барону Феодору Николићу, председнику цркв. шк. општине у Рудну.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.